
Review: Nove knjige v knjižnici Urbanističnega inštituta

Reviewed Work(s): Evropska mesta 1890-1930: Zgodovina, kultura in grajeno okolje, European cities 1890-1930s: History, culture and the built environment by Helen Meller: Izgradnja novega tisočletja, Building a new millenium by Philip Jodidio: Projekt o mestu harvardske oblikovalske šole. 1. Veliki skok naprej. 2. Vodič za nakupovanje. Great Leap Forward, Harvard Design School Project on the city by Chuihua Judy Chung, Jeffery ... Inaba, Rem Ko

Review by: Ivan STANIČ

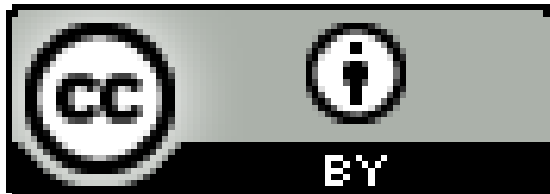
Source: *Urbani Izziv*, december 2002, Vol. 13, No. 2, Izgrajevanje Mesta / Building The City (december 2002), pp. 91-94

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180809>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and .facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This content is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0> ./

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

JSTOR

do sedanjih vročih točk, in to v južnem, vzhodnem in severnem delu sklenjenega območja Ljubljane (Trnovo, Murgle, Rakova Jelša, Ilovica, Rudnik, BTC, Črnuče, Trzin, Domžale, Mengeš, Vodice) in v gorenjski regiji (Šenčur, Kranj, Radovljica – Lesce, Bled).

Udeležbo Urbanističnega inštituta RS pri projektu URBS PANDENS so-financirata tudi Ministrstvo za okolje, prostor in energijo (MOP) ter Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport (MŠZŠ) v okviru programa CRP 2001–2006 Konkurenčnost Slovenije, in sicer projekta pod naslovom (Ne)načrtno širjenje mestnega območja: izziv za trajnostni razvoj, urejanje in načrtovanje prostora (V5-0723-02) v obdobju 2002–2004. Izvedba naloge predstavlja tudi način polnopravnega sodelovanja in vključevanja drugih slovenskih znanstvenikov in predstavnikov državne in lokalne uprave pri projektu URBS PANDENS. Strateška cilja udeležbe in sodelovanja sta kakovosten prispevek in promocija slovenske znanosti in stroke na evropski ravni, hkrati pa tudi dostop do znanja in izkušenj drugih evropskih mest pri urejanju in načrtovanju prostora. Rezultati projekta bodo imeli direkten vpliv na oblikovanje nabora ukrepov in orodij, potrebnih za saniranje posledic razpršene gradnje, preprečevanje in/ali učinkovito usmerjanje širjenja zazidljivih površin v okviru trajnostnih rešitev za ohranjanje vrednot ter izboljšanje okolja, ekonomske in socialne kohezivnosti v Sloveniji. V prihodnosti pričakujemo tudi aktivnejšo sodelovanje Mestne občine Ljubljane in Regionalne razvojne agencije Ljubljanske urbane regije.

Mag. Nataša Pichler Milanović, univ. dipl. plan, univ. dipl. geogr.,
 Urbanistični inštitut RS
 E-pošta: natasa.milanovic@urbinstitut.si

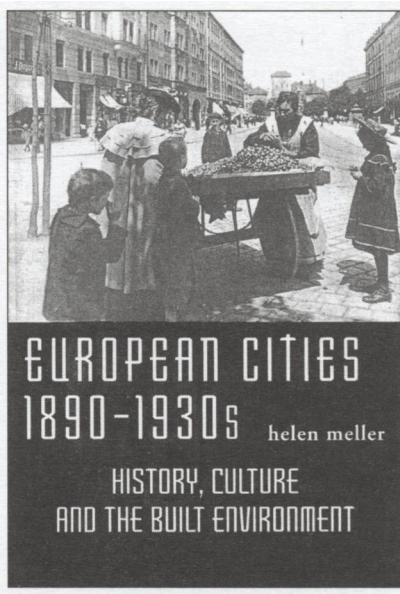
Več informacij o projektu URBS PANDENS najdete na <http://www.pik.de/urbs>

Ivan STANIČ

Nove knjige v knjižnici Urbanističnega inštituta

Helen Meller

Evropska mesta 1890–1930: Zgodovina, kultura in grajeno okolje
Meller, Helen Elisabeth (2001) European cities 1890–1930s: History, culture and the built environment, John Wiley and Sons Ltd, Chichester.

Obdobje zanimanja je označevalo začetek modernističnega urbanističnega gibanja. Tedaj so intenzivno raziskovali vsa kompleksna razmerja med družbenim razvojem in fizičnim okoljem, videnja prihodnjih spreminjanj pa so bila neodvisna od težav pri njihovem uresničevanju. V knjigi so prek primerjalnega prikaza tem iz Velike Britanije, Francije, Nemčije, Španije in srednje Evrope prikazana vsa bogastva in pestrosti evropskih odzivov na modernizacijo.

Avtorica za najpomembnejši vzvod spreminjanja evropskih mest označuje prvo svetovno vojno, torej čas pospešenih tehnoloških inovacij, ki je hkrati spodbudil nostalgijo za preteklostjo in željo po iznajdbi no-

vih načinov mestnega življenja. V mnogo obrobni (provincialni) mestih, nastalih v devetnajstem stoletju, je iskanje razloga za prihodnji obstanek postalo ključni izziv. Avtorica razlaga na primerih danes vodilnih mest, kakšno razumevanje je bilo potrebno za pospeševanje učinkovitega novega razvoja, kako so v luči gospodarskih, družbenih in političnih sprememb dosegli in opredmetili takšen razvoj in kdo je bil nosilec odločanja. Odgovore na vprašanja išče v političnih in upravljaljskih strukturah takratnih držav, gospodarski in družbeni zgodovini Evrope, ustanovitvi in sprejemanju novih ekspertnih znanj, povezanih s problemi razvoja mest in mednarodno izmenjavo idej, specifični zgodovini posameznih mest in dejanjih posameznikov, ki so bili odgovorni za ustvarjanje novih možnosti.

Avtorica kot ključne izzive takratnemu razvoju mest najprej izpostavlja masovno selitev podeželskega prebivalstva v mesta (že v polnem teku v industrijskih državah devetnajstega stoletja). Drugi pomemben izziv je bil preusmeriti upadajočo moč Evrope v mednarodnem okviru in multilateralne globalne ekonomije, in sicer še toliko bolj zaradi uspešno izpeljane komunistične revolucije v Rusiji. Tretji izziv je bil pretežno lokalnega značaja in viden kot upad kakovosti bivanja v industrijskih mestih zaradi nenačrtnih širitvev, razrasti na podeželska območja in pomanjkanja investicij v javni standard.

Knjigo sestavlja šest poglavij. V prvem so teme načrtovanje mest, modernizacija in urbane identitete, in sicer na primerih dveh regionalnih

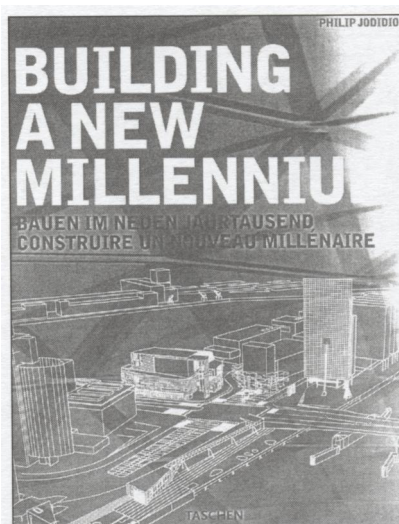
mest Barcelone in Münchna. Drugo poglavje z naslovom Planiranje, družba in urbana okolja, govori o nam bližnjih osrednjih srednjeevropskih mestih: Dunaju, Budimpešti in Pragi. To so bila mesta, ki so po prvi svetovni vojni ostala brez dotedanjih ekonomskih in političnih zaledij in so se morala postaviti ali osmisлити na novo. V tretjem poglavju sta oris vpliva teorije Patricia Geddesa na miselnost o mestih v povojni Evropi in razlaga nastanka moderne reinterpetacije vrtnega mesta Zlin na Češkem. Četrto poglavje prinaša razlago novih mestnih dejavnosti v dveh pomembnih pristaniških mestih Hamburgu in Marseillu, tj. mestih velikih razstav in kulturnih institucij. Peto poglavje o Blackpoolu in Nici govori o razvoju in ohranjanju že razvitega obmorskega turizma. Blackpool je bilo počitniško mesto pretežno delavskega razreda, Nica pa aristokratska meka. Sklepno poglavje je o dveh povsem različnih stanovanjskih soseskah, nastalih na osnovi državnih razvojnih programov v letu 1934, in sicer dveh manj znanih načrtovanih sosesk, Kingstandinga v Birminghamu (naselje individualnih in vrstnih družinskih hiš) in Villeurbanna v Lyonu (naselje večnadstropnih stanovanjskih hiš), obakrat z obsežnim programom javnega standarda.

Knjiga razkriva predvsem ključne vidike evropske urbane tradicije z močno oporo v zgodovinskih virih. Opremljena je s 106 risbami, fotografijami in preglednicami, obsežnim seznamom virov in literature ter stvarnim kazalom.

Helen Meller je profesorica urbane zgodovine na univerzi v Nottinghamu, Združeno kraljevstvo. Je priznana strokovnjakinja za zgodovino planiranja.

◆ ◆ ◆

Philip Jodidio
Izgradnja novega tisočletja
Jodidio, Philip (1999) Building a new millennium, Taschen, Köln.

Knjiga je pravzaprav katalog zvezd sodobne arhitekture. Predstavljenih je prek 50 mednarodno znanih avtorjev in več kot 80 projektov, realiziranih v zadnjem desetletju 20. stoletja. Arhitektura je prikazana prek arhitektov. Njihova videnja grajenega sveta naj bi bila osnova za razumevanje smeri razvoja arhitekture kot umetniške zvrsti in načina razmišljanja njenih najvidnejših ustvarjalcev – pogojno poimenovanih zvezde.

Kdo so danes zvezde na arhitekturnem nebu? Na 543 straneh barvnih fotografij opremljenih z osnovnimi informacijami o arhitektih, naročnikih, stroških in času gradnje so, na izbranem nebu: Tadao Ando, Shigeru Ban, BDM, Ben van Berkel, Bolles in Wilson, Mario Botta, Branson Coates, Will Bruder, Santiago Calatrava, David Chipperfield, Clare Design, Architecture Studio, Coop Himmelb(l)au, Steven Ehrlich, Frederick Fisher, Norman Foster, Nicholas Grimshaw, Grose Bradley, Zaha Hadid, Itsuko Hasegawa, Herzog in De Meuron, Damien Hirst in Mike Rundell, Steven Holl, Arata Isozaki, Toyo Ito, Vincent James, Waro Kishi, Kohn Pedersen Fox, Rem Koolhaas, Kengo Kuma, Daniel Libeskind, Fumuhiko Maki, Mecanoo, Richard Meier, Toshiko Mori in Gwenael Nicolas, Glenn Murcutt, MVRDV, MZRC, Jean Nouvel, Nox, Renzo Piano, Richard Rogers, Axel Scutkes in

Charlotte Frank, Schweiger in partner, Site, Alvaro Siza, Thomas Spiegelhalter, Philippe Starck in Luc Arsene Henry, Shin Takamatsu, Ten Arquitectos, Makoto sei Watanabe, Williams in Tsien, Jean Michel Willmotte, Ken Young in Shoen Yoh.

Knjiga je napisana v treh jezikih in opremljena s stvarnim kazalom lokacij.

Philip Jodidio je študiral umetnostno zgodovino in ekonomijo na harvardski univerzi. Od leta 1980 je glavni urednik francoske revije Coannaisance des Arts. Je mednarodno priznan vsestranski pisec in avtor številnih člankov in knjig o sodobni arhitekturi.

◆ ◆ ◆

Chuihua Judy Chung, Jeffery Inaba, Rem Koolhaas, Sze Tsung Leong (ur.)
Projekt o mestu harvardske oblikovalske šole

1. Veliki skok naprej
2. Vodič za nakupovanje
Chung, Chuihua Judy, Inaba, Jeffery, Koolhaas, Rem, Leong, Sze Tsung (ur.) (2001) Great Leap Forward, Harvard Design School Project on the city, Taschen, Köln.
Chung, Chuihua Judy, Inaba, Jeffery, Koolhaas, Rem, Leong, Sze Tsung (ur.) (2001) Harvard Design School Guide to Shopping, Harvard Design School Project on the city, Taschen, Köln.

Pod uredniškim vodstvom štirih znanih imen svetovnega oblikovanja, arhitekture in urbanizma ter ob sodelovanju 18 piscev je nastal nekakšen manifest harvardske oblikovalske šole.

Prva knjiga z naslovom Veliki skok naprej ponuja izredno zanimivo in poglobljeno študijo razvojnih perspektiv Kitajske, države, kjer so blaginja, politika, planiranje in arhitektura tako rekoč neločljivo povezani. Prostorsko planiranje je tam še vedno osnova vseh razvojnih ho-

tenj in videnj. Območje prikaza je delta reke Pearl na jugu Kitajske. Gre za območje okoli gigapolisa HongKonga, ki vključuje mesta Macao, Zhuhai, Guangzhou, Dongguan in Shenzhen (več kot 40 milijonov prebivalcev na 157.000 km²). Tam videne velikopotezne projekte, hitrost izvedbe, količine in vizionarski pogum, je težko primerjati s čimer koli znanem v nam bližjem kulturnem okolju. Ves prostor je viden kot somestje, ki ga povezuje obsegu prometa primerna infrastruktura (npr. tri mednarodna letališča, nešteto železniških tirov in kilometri avtocest). Središče vseh razvojnih razmišljanj in prostor največjih vlaganj je Guangzhou, deželno središče in največje mesto, ki je bilo tudi prvo mesto na Kitajskem, leta 1842 odprto za trgovanje z drugimi državami. Zares so ga velike sile odprle brutalno in okupirale po opijski vojni (1839–1842), ko je poražena Kitajska morala oddati v »koncesijo« večino svojih južnih pristanišč Nemčiji, Rusiji, Franciji, Veliki Britaniji, ZDA in Japonski. Kitajci ljubkovalno imenujejo Guangzhou utrujeni starec in je zaradi stoletne zgodovinske sramote tudi politično središče vseh želja po skoku v prihodnost. Razsežnosti razvoja je treba zaradi obsega investicij, pričakovanih učinkov in števila vključenih posameznikov ter skupin razumeti v celinskem ali celo planetarnem merilu. Samo v območju posebne gospodarske cone Shenzhen na primer, otroku velikega pokojnega mobilizatorja sodobne Kitajske Denga Xiaa Pinga, prebiva 3,79 milijonov ljudi na površini 2.020 km². Tu gradijo množice poslovnih stolpnic, tovarn v industrijskih parkih, stanovanja in nakupovalna središča. V mestu Dongguan gradijo potrošniško mesto srednjega razreda, ki ga tako kot drugje po svetu označujejo nizke enodružinske stanovanjske stavbe, osebni avtomobili, klimatske naprave in kult stalnega bogatenja. Tudi tehnološki parki so sprejemljiva in znana oblika investicij. No, kakšen minister

je tukaj že bil obsojen zaradi korupcije in takoj ustreljen. Takšna je kitajska navada. V mestu Zhuhai, nekdanji vasi zunaj osrednjih razvojnih koridorjev, gradijo vrtno mesto. Najprej so postavili letališče 100 kilometrov proč od naselja, nato zasuli obsežna območja mangrov, da bi pridobili ravna zemljišča za gradnjo, kmalu potem so zgradili prvo kitajsko stezo za avtomobilske dirke formule ena in igrišče za golf, nekaj tovarn, zabaviščnih in tematskih parkov in stolpnic. Nekdanjo vasico so spremenili v naselje občasnih bivališč za rastoči, sorazmerno bogat srednji sloj prebivalstva. Dobili so značilno kitajsko suburbano mesto, kjer tovarniški dimniki štrlijo z riževih polj in so razlike med urbaniziranim prostorom in (povsem spremenjeno) naravno krajino težko določljive. Narava je vir razvoja, le redko nedotakljiva vrednota. Planira se hitro, arhitekti projektirajo še hitreje, ponavadi v renesančnem duhu risanja vizionarskih študij, ki jih v načrte razdelajo graditelji sami, gradi se pa v naglem diru. Zasedenost novih objektov je majhna, saj jih konec koncev pripravljajo za bližnjo prihodnost in ne za trenutno porabo. Kritični pogled na kitajsko razvojno stvarnost je lahko opomin na neodločnost (ali preudarnost) in pomanjkanje poguma (ali racionalnost) razvitih družb zahodne civilizacije.

V drugi knjigi, Vodič za nakupovanje, avtorji zagotavljajo, da je nakupovanje postalo zadnja oblika javnega življenja. Je prostorski plenilec, ki se pojavlja v različnih oblikah in je kot dejavnost prevzel, koloniziral ali celo zamenjal skoraj vse oblike mestnega življenja. Mestna središča, obmestja, ulice, letališča, železniške postaje, muzeji, bolnišnice, šole, galerije, mreže in vojsko danes pretežno oblikujejo mehanizmi in prostori za nakupovanje. Nakupovanje v vseh oblikah porabe materialnih dobrin in časa postaja sredstvo prepoznavanja in doživljanja mest. Še

več, posamezni upravljavci nakupovalnih zmogljivosti po ekonomski moči presegajo ekonomije posameznih nacionalnih gospodarstev. Na primer: nam znana trgovinska veriga Leclerc z 22,9 milijarde dolarjev bruto dohodka presega nacionalni bruto dohodek Slovenije!

Avtorji dokazujejo, da je slog nakupovanja, značilen za 90. leta prejšnjega stoletja, v zadnjih izdihljajih. Toda povprečna nakupovalna površina na prebivalca, ki je v Evropi 0,4 (na Švedskem 0,8, v Grčiji 0,1), ZDA 2,9 in Aziji 0,2 m², še vedno narašča! Po vsem svetu se podobna nakupovalna središča, območja na mestnih obrobjih, stapljajo z mesti v neskončna polja nakupovalnih zmogljivosti in ponudb, ob tem pa zdaj prazne dvorane pionirskih nakupovalnih središč (npr. v širšem območju mesta Chicago jih je že za več kot 1.000.000 m²) zlovesče čakajo na nove vsebine. V ZDA napovedujejo, da bo do leta 2010 vsaj 55 % vsega nakupovanja opravljeno zunaj namensko vzpostavljenih nakupovalnih središč, tj. prek mrežja (čeprav v krizi), direktnega marketinga, kataloške prodaje ipd. Prebujajo se tudi klasične oblike umeščanja nakupovalnih zmogljivosti, tj. ob trgih ali ulicah sredi mest, vendar so njihovi upravljavci velikani svetovnega gospodarstva, mesta pa priložnostna prizorišča ali prostorski kontekst brez prave moči vplivanja. Današnji vzorci urbanizacije stalno in nezadržno vzpostavljajo neprekinjeno gibanje po vsem območju mesta in urbane regije med starimi in novimi središči v stalnem in vitalnem fluksu, ki poteka med raztrešenimi prostori vsakokratne investicijske pobude.

V 42 esejih na različne teme s skupnim imenovalcem nakupovanje nam ga avtorji prikazujejo kot tisto dejavnost, ki povsem nadzira razvoj mest, oblikovanje teorij rasti, vedenjske oblike, metafizično dožemanje someščanov in mesta, upravljanje, logistiko ipd., vse v

davno zapisani Keynesovi misli, da je v sodobni družbi problem potrošnja in ne produkcija.

Chuihua Judy Chung je sopredstojnica arhitekturnega podjetja CODA Group v New Yorku, ukvarja se z arhitekturnim projektiranjem, grafičnim oblikovanjem, urednikovanjem in publicistiko.

Jeffery Inaba je predstojnik RR družbe AMO Inc., kjer se pretežno ukvarjajo z vprašanji kulture, oblikovanja in znanja.

*Rem Koolhaas je arhitekt, pisec ter profesor arhitekture in urbanizma na dodiplomski harvardski oblikovalski šoli, avtor svetovno znanih knjig *Delirious Manhattan* in *S,M,L,XL* (v sodelovanju z Bruceom Maumom in predstojnik podjetja OMA v Rotterdamu).*

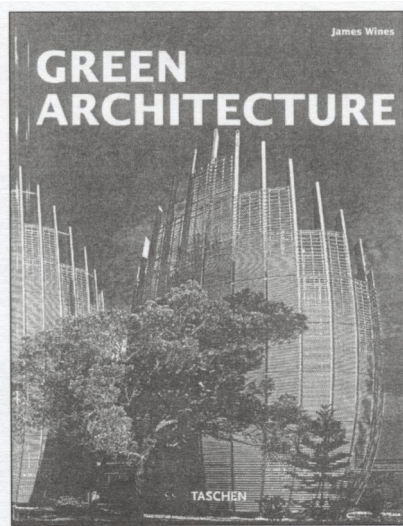
Sze Tsung Leong je sopredstojnik arhitekturnega podjetja CODA Group v New Yorku in se posveča predvsem publicističnemu delu ter oblikovanju.

◆ ◆ ◆

James Wines

Zelena arhitektura

Wines, James (2000) Green architecture [Jodidio, P, ur.], Taschen, Köln.

Kdaj postane hiša »zelena«? Ali so ekološka gradiva in sončni paneli

na strehah edina znamenja okoljske arhitekture? Ali so bile zasnove Antonia Gaudija in Franka Lloyda Wrighta bolj »zelene« kot stavbe sodobnih »zelenih« arhitektov, katerih energijsko varčne hiše se pravzaprav bistveno ne razlikujejo od tradicionalističnih modernih arhitektur? To so le nekatera od vprašanj, ki jih avtor postavlja o različnih in pogosto nekompatibilnih konceptih ekološke arhitekture. Vseskozi zagovarja oblikovanje, ki ne zahteva le tehnološke rešitve, temveč teži predvsem k pobotanju človeka in narave na estetski način. Skozi vso knjigo je čutiti željo po razumevanju vplivov, ki jih je arhitekturi dala okoljska ozaveščenost konca 20. stoletja.

Knjigo začne z uvodom o maščevanju narave, fenomenu, ki izvira iz nedopustno slabega razumevanja naravnih procesov ali njihovem načrtnem zavračanju v večini arhitekturnih in urbanističnih pristopov bližnje preteklosti. Za uvodni stavek uporabi pogumno izrečeno misel, ki jo je pred smrtjo izrekel oče modernega oblikovanja prostora Le Corbusier: »Življenje ima prav, arhitekt je v zmoti!« Pretežni aroganci arhitektov modernizma, krepko podloženi z ideološko navlako slogovne neoporečnosti, vseobsežno vero v industrializacijo, akademizmov vseh vrst in zavednega papagajstva, kot kontrapunkt postavi Frank Lloyd Wrighta, očeta organske arhitekture, in Lewisa Mumforda, ki je že leta 1938 v knjigi *Kultura mest* opozoril na neprimerne vzorce urbanizacije (zlasti v ZDA) in nespoštovanje narave.

Nadaljuje z razkritjem osnov ekološke filozofije z neizbežnim ameriškoindijanskim poglavarjem Seattlom, tudi danes pogosto navajanim v mnogo militantnih ekoloških spisih in klicih po trajnostno uravnoteženem razvoju. Gradnjo z naravo prikaže skozi vso znano zgodovino. Sledijo poglavja o sodobni okoljski arhitekturi, integraciji arhitekture in krajinske arhi-

tekture, spoznavanju narave in ponavljanju njenih uspešnih vzorcev v arhitekturi, kulturnem kontekstu arhitekture, inovativnosti in tehnološkem vedenju, socioloških vidikih »zelenih« arhitekture in vizijah prihodnosti. Pomembno poglavje je tudi o investitorjih oziroma dvosmernem pogajanju med arhitektom in stranko, ko eden ali drugi zagovarjata »zelene« pristope, in o načinu doseganja dogovora. Marsikdaj je prav naročnik tisti, ki zahteva takšen pristop. Primeri so znani tudi v domači praksi.

Vsa razmišljanja so bogato ilustrirana s primeri iz arhitekturne prakse. V knjigi so prikazane rešitve ekološke arhitekture 38 znanih sodobnih arhitektov (Emilio Ambasz, Nigel Coates, Charles Jencks, Jean Nouvel, Renzo Piano, Antoine Predock, Peter Noever, Gustav Peichl idr.). Tu so prikazi organsko in tehnološko zasnovanih objektov ter integrativne zasnove, ki sledijo naravni krajini ali urbanim kontekstom. Ponujeni primeri so lahko osnova za prenavo razmerij med gradnjo in okoljem ter opredelitev virov novih oblik in vsebin.

James Wines je ustanovitelj, kreativni direktor in predsednik arhitekturne in okoljske organizacije SITE Environmental Design, ustanovljene v New Yorku leta 1970. Zaradi predanosti integraciji umetnosti, stavb, krajin in javnih prostorov v prostore, kjer stojijo, je mednarodno spoštovan strokovnjak. Od leta 1970 razvija in poučuje programe oblikovanja okolja na univerzah v ZDA, Evropi in Aziji. V zadnjih letih se aktivno predaja mednarodnemu zelenemu gibanju prek projektov, predavanj, konferenc in publicistike. Leta 1999 je postal dekan na fakulteti za arhitekturo na pennsylvanijski univerzi.

Ivan Stanič, univ. dipl. inž. arh.,
Urbanistični inštitut RS, Ljubljana
E-pošta: ivan.stanic@urbinstitut.si